Чурапчыга күн тахсар !

САҢА ОЛОХ

Чурапчы улууһун хаһыата

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЬЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

12+

2015 сыл Атырдьах ыйын 13 күнэ чэппиэр №82 (11092)

Убаастабыллаах тутуу эйгэтин үлэһиттэрэ, тутуу бэтэрээннэрэ!

Этиэнэни идэлээх быраһыынньыкытынан - Тутасччы күнүгэн итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибит. Ласпыт уонна быйылгы сылларга, биһиги улууспутугар хаһаанпытааҕар дагаһы эйбэх бастыҥай пуотулар олохго киирдилэр. Ол курдук 2 оскуола, 4 үөрэх., Олонхо дьиэтэ о.д.а. объектар сотору кэмнээн улууспут кылаһыгар уонна нэһилиэктэригэр дьэндэйиэхтэрэ. Улууспутугар тутуу аныгы технологиялара кытаан күн сайдаллар, эйбэх квартираалаах саҥа дьиэлэр, тэриллэрэ пуотуллаллар биһиэнэ олохпут кэрэһитэ буолаллар. Ону тэҥэ нэһилиэктэргэ үгүс социальнай объектар норуот күүдэнэн пуотуллаллар, тыа сирин сайдыытыгар дьоһун олугу туоттуулэр.

Тутуу -сайдыы төрдө. Хаһыык да кэмҥэ тутуу - иннибигэр хардыы, саҥа сэҕэтэрэ арыйыы сайдыы бэлиэтэ. Онон улуус саҕаттаһын аҕытыттан эйиэхэ иҥэтии маҕаһыыттан аныгыбыт. Инникитин дойдубар барыбыт биирдэ сомоҕолоһон дойдубут кэскилин туһугар үлэлиэхпит-хамсыахпыт! Барыскан сайдыыга сирдэлэр уустук үлэҕиттэрэр урдугэтэн-урдук ситиһиилэри. Түс алаҕаттуттар дьоҕу, чэгиэн дорҕоонунаны баҕарабыт!

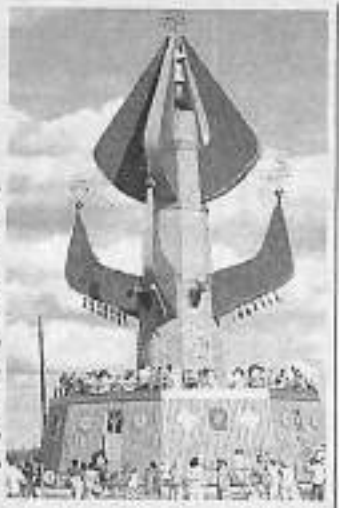

Чурапчы улууһун Аҕа баһылыга А.Т. НОГОВИЦЫН,
улуус баһылыгын тутуу бочуруоһугар солбуйааччы В.М.ПЕРМЯКОВ.

ҮЙЭЛЭЭХ ТУТУУ САЙДЫЫЛААХ ОЛОХПУТ МЭКТИЭТЭ

Төрилтэ түбүгэ

ҮӨРЭХ ДЬЫЛЫГАР БЭЛЭМНЭНИИ ХАЙДАҔЫЙ?

2015-2016 үөрэх дьылыгар саҕаланнара ый анарыттан орчук кэм хаалла. Бу күннэргэ Чурапчы улууһун үөрэҕин управлениятын салалтатынан сана үөрэх дьылыгар бэлэмнэнии тэрээһиннэрэ ыытыллар.

Улуус баһылыгын дьаһалыгар олоҕуран, улууспутаҕы анал тутар хамыыһыйа тэриллэн, атырдьах ыйын 4 күнүгэр үөрэх бары тэриллэригэр сыллыан үлэлиир.Сайын устата 18 үөрэх тэриллэригэр хапытаальнай оремуон үлэтэ ыытыллар. Маныаха 8 оҕо саадыгар, 10 оскуолаҕаоремуон үлэтин бары көрүнэ ситэриллэн, атырдьах ыйын 25 күнүгэр диэри түмүктэнэктээх. Күн бүгүнүгэ 60 %-на туолбут.

Биллэрии турунтан, 1-гы кылаһска үөрэнэктээх 352 оҕо истиҥник кэпсэр. Аны күнүгэр диэри ити сыллаҕа эбиллэрэ сабаҕаланар. Оскуола инникитэ саастаах оҕолорго үлүйбаанынан хаһаччыйыы проблемата сүрүннээн Чурапчы нэһилиэгэр турар. Убаһаны суох отторуруга республика, улуус салалтатын оттуттан үлэ ыытыллар. Ол курдук Толоҕ, Хатылы, Одьулуун нэһилиэктэригэр саҥа оҕо саадтара тутулла туралларр. Баһаарга кутталга суох буолуу ирдэбиллэригэр итэҕэс-быһаҕас сорох түгэннэрэ хас да үөрэх тэриллэригэр баппэтэммит. Онуоха тутар хамыыһыйа чилиэттэрэ болдьоммут кэмтэ диэри ыйыллыбыт итэҕэстэри туораталлариттар соруктаабыллар. Киниэхэ итиэннэ сиппиэскэ барыта 51 үөрэх тэриллэтэ холбоһон олорор. Бары үлүйаанныларга уонна оскуолаларга медкабинеттар үлэлиллэр. Оттон 21 оскуола баарыттан 16 оскуолаҕа туһунан спортивнай сала үлэлиир. Үөрэх тэриллэригэр 90 %-нара спортивнай инвентарынан хаччыйыллыбыта наадыйаллар. Ону тэҥэ компьютерынан салал үөрэҕэр мебеллэринэн уонна лабораторнай оборудованиэ комплектынан хаччыллыбыта тахсыма ортo. Бу күннэргэ улууспутаҕы анал хамыыһыйа Мугулай, Толоҕ, Сыланг, Халдьар, Арыылаах, Чакыр, Хайахсыт, Уһаһан-Күөл, Кытаанах, Хоптобо оскуолаларыгар уонна үлүйаанныларыгар сылдьан, быйылгы үөрэх дьылыгар бэлэмнэнии үлэтин хаамыытын бороборсоллоҕо. Онуоха сорох тэриллэригэр болдьоммут кэмтэ диэри баһаарынай сылдьыспа уонна Роспотребнадзор ирдэбиллэрин толороллорутар, ыйыллыбыт итэҕэстэри туораталлариттар соруктаабыллар.

"СО" корр

Микроперепись населения 2015

ФЕДЕРАЛЬНАЯ СЛУЖБА ГОСУДАРСТВЕННОЙ СТАТИСТИКИ

Микроперепись населения 2015 года как отражение демографической ситуации современной России

Согласно Федеральному закону «О Всероссийской переписи населения» не реже одного раза в десять лет в Российской Федерации должны проводиться переписи населения. Однако большой срок между переписями приводит к тому, что отдаляясь от даты проведения переписи отдельные данные уже не отражают современное состояние общества.

Для обеспечения органов власти актуальной информацией о ходе выполнения программ демографического, социального и экономического развития и вновь появившихся проблемах, требующих внимания органов власти, на территории всех субъектов Российской Федерации с 1 по 31 октября 2015 года будет проводиться микроперепись населения с охватом примерно 1,7% постоянного населения.

В отличие от переписи при микропереписи населения будут более широко изучаться вопросы, связанные с демографической ситуацией, сложившейся в стране. Итоги последней переписи населения показали, что продолжается процесс старения населения, наметились тенденции уменьшения численности лиц, состоящих в браке, и лиц, никогда не состоявших в браке, выросла численность разведенных и вдовых. Сокращается среднее число рожденных женщинами детей.

Для получения актуальной информации о состоянии рождаемости в стране при проведении микропереписи будут заданы вопросы не только о том сколько женщина родила детей, ной вопросы отдельно к мужчинам (в возрасте 18-59 лет) и к женщинам (в возрасте 18-44 лет)о том, сколько всего детей, включая уже имеющихся, собираются они иметь и сколько детей хотелось бы им иметь при наличии всех необходимых условий. Если мужчина или женщина укажут, что хотят иметь детей больше, чем собираются иметь, то будет выясняться, в какой степени определенные условия могли бы способствовать рождению желаемого числа детей. Каждое из двенадцати условий для рождения ребенка, содержащихся в опросном листе, будет оцениваться самим населением по пяти бальной оценке. В перечень условий для рождения ребенка включены:

- возможность получения ежемесячного денежного пособия (предоставления оплачиваемого отпуска) по уходу за ребенком до 3 лет;
- возможность получения федерального материнского (семейного) капитала;
- возможность получения материнского (семейного) капитала, установленного в регионе проживания;
- возможность получения ежемесячной денежной выплаты на третьего ребенка в размере прожиточного минимума ребенка, установленного в регионе проживания;
- возможность без проблем получить место для ребенка в детском саду, ясях;
- налоговые льготы работающим родителям;
- предоставление семьям с тремя и более детьми земельных участков под строительство жилого дома;
- возможность иметь гибкий график работы (или неполный рабочий день/неделю, или дистанционно, на дому);
- возможность профессиональной подготовки, переподготовки и повышения квалификации в период отпуска по уходу за ребенком в возрасте до 3 лет;
- изменение личных обстоятельств;
- повышение уровня жизни Вашей семьи;
- возможность при рождении второго или последующего ребенка получить беспроцентную ссуду на покупку жилья площадью в размере социальной нормы.

Полученная информация по этим вопросам в сочетании с такими характеристиками, как возраст, состояние в браке, занятость, обучение, имеющиеся источники средств к существованию и оценка состояния здоровья, отразит современное состояние демографической ситуации в стране, даст возможность оценить ход реализации Концепции демографической политики Российской Федерации на период до 2025 года и, в случае необходимости, принять дополнительные меры для ее успешного выполнения.

Всю актуальную информацию о ходе подготовки микропереписи населения 2015 года можно получить на странице Росстата:

https://www.facebook.com/rosstatistika

КОНКУРС СМИ

на лучшую публикацию, посвященную подготовке и проведению микропереписи населения

Главной задачей конкурса на лучшее освещение в СМИ подготовки и проведения микропереписи населения 2015 года является содействие появлению публикаций, ориентированных на создание позитивного отношения населения России к микропереписи и снятие негативного отношения граждан к микропереписи. Целевой аудиторией данного мероприятия являются журналисты региональных СМИ, пишущие на темы, близкие к микропереписи населения.

В рамках конкурса по каждому федеральному округу учреждаются денежные премии в номинации «За лучшее освещение подготовки и проведения федерального статистического наблюдения «Социально-демографическое обследование (микроперепись населения) 2015 года» и другой социально-демографической статистической информации:

- премия - 50 000 рублей;
- премия - 30 000 рублей.

Оценка материалов, представляемых на конкурс, проводится как по количественным, так и по качественным параметрам.

Подробности по телефону:

(4112) 42-45-17, Захаров Афанасий Иванович (В будние с 9:00 до 18:00) или по адресу: г. Якутск, ул. Орджоникидзе д.27, каб. 317.

Кыайыыны уһансыбыттарга Албан аат

СЭРИИ СЫЛЫН ОҔОТО

1953-54 с.с Чурапчы орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ

Хаартыскаҕа, оччотооҕу 1953-54 сылларааҕы Чурапчы орто оскуолатын 8-с кылааһын үөрэнээччилэрэ, сэрии сылын оҕолоро көстөллөр. Биллиитин комиэ 20 оҕотон – 12-тэ суох, 8 киһи тыыннаах. Бэйиэл "Сэрии сылын оҕото" диэн мэтээли туһан үөрэ-көтө сылдьыбын. П.Г. Старостин – шахас эрэллээ ортоку турар. Чурапчы нэһилиэгэр Е.Д. Кобельянова, Е.В. Пишигиэ баалларбыт. **Мин Хоптоҕо нэһилиэгэр баарбын, аҥыстар Дьокуускай куоракка, республика архыыстарыгар олороллорбут.**

Учууталбыт, Петр Гаврильевич Старостин 1935 сылааххы олунньу 13 күнүгэр күн сирин көрбүтэ. Аҕата Гаврил Петрович Старостин, ийэтэ Мария Алексеевна ыарахан ыарыһыттан улуу-субуу олоннөр, уоллара 4 саһыылар төгүрүк тулаайах хаалар. Эбээтэ Аана, сиэнин Петяны тэрийэ-көрө сылдьыбыт, кыратык да суохтаппакка, дьон тэҥинэн аһаппатаһыннаран, иитэн-үөрэтэрэн улаатыннарбыта. Устудьуон оҕо сааһа уот-сэрии, сут-күрэх ыар сылгыларыгар түбэһэр. "Трактор" колхуос кинигэр Харашдьайа алааһыгар буоллаҕына "Сэрии" диэн суоставх тылы уол аан маннайгытын истибитэ.

Уруг ыһыахха сылдьыбатах оҕоҕо олус үөрүүлээх, сырдык күн үүммүтэ. Дьон-сэргэ тобуоруһа мустан, тула үөрүү-көтүү, күрэхтэһии, оонньуу-көр бөҕөтүн тэрийбиттэр. Хойбит ыалдьыттар сүргэлэрэ көтөҕүллэн эҕэрдэлэһэн, тыл баспыынын эппиттэр. Дьэ ити курдук көр-нар үтэнэ буоллаҕына, Чурапчы дивизитэн хара ынахтаах массыына элэгэрэн кэлэн, хорус пына түспүт. МТС политчаһаын салайааччыта массыыныттан түһэн, туппатына тырыбыһыпаҕа тахсыбыт. Ол онно сэрии буолбутун, байыаннай кэм үөскээбитин туһунан биэтэрбит уонна кэлбитин курдук суһаллык массыыныгар олорон тонноубут. Ыһыахха мустубут дьон бука барыта собуйан "ыаҥ" барбыттар, хоодуот ыччаттар күрэхтэһиилэрин салгыы ыытан түмүктээбиттэр. Дьахталлар: "Арҕаа сайыллык ыалыгар киирэн, өйдүү-саныы сылдьарбыт оһуохайдыаҕыҥ," – дэспиттэр. Одьулуунтан кэлбит Собуот Маайата оһуохайы бэрт хомоҕойдук таһааран эппитэ дьон көхсиилэрэ. Балачча өр оһуохайдаан бараахтар, дьон-уйу-сүүһү тарҕаспыттар.

Кыайыы буолбут сылыгар, тоҕус саастаах Петя Уоруҕаҕа үөрэнэрэ. Ол кэмтэ оскуолаҕа 42 оҕо үөрэммитин өйдүүрүн туһунан ахтыллар. Ас-таҥас тапыым да буоллар, олоҕор, үөрэнэр уһулуобуйа биир эбит. Иэн-нокуо3 пааргаларга олорон үөрэнэллэрэ. Кумааҕы, харандаас аҕыйаҕа. Хаһыакка, кинигэҕэ, дуоскаҕа сурукку-суруллара. Чэрэнниттэ дьон суоҕа. Ол иһин сүөһү хаанынан суруйаллара. Учууталлара Марфа Дмитриевна Соловьева 1-кы кылаастан сабаланан 3-с кылаастарга диэри барыларын хойбоон, биирэҕэ үөрэтэрэ.

Саас бүспэн, сир харахаран, ыһыы бүппүт кэмэ эбит. Оҕолор интэриэһэ кэннигэр осоноһуу сырыттахтарына, учууталлара: "Кыайыы буолбут үһү!" – диэн кууһуллаах, олус үөрүүлээх сураҕы иһитиннэрбит. "Осоноһуу" колхуос биир ыһыаҕы олорон, от этин бүһаран сиэн. Улуу Кыайыыны дьон-сэргэ үөрэ-көтө болҕойбут. Оҕолор бараҕастар тоҥо-хаҥа аһаҕастык көҥүллэнэн дойдуларыгар, Харашдьайаҕа аттаммыттар. Дьиэлэригэр тиийэн салгыы үөрүү-көтүү умсуһаһыттар уйдарбыттар.

Учууталлара Марфа Дмитриевна оҕолору айыыҕа бэйэтэ салайан илтэ сылдьара. Сиргэ-уоҕа сэрэхэдээкпит, харыстабылаахтык сыһыаннаһарга субэтэ-амана кэлин үгэнигэр, туох оҕоҕор улахаһык туһаҕабына.

Кыраайы үөрэтэр үөрэнээччилэрин соҕуруу ыһык куораттарыгыын экскурсиҕа илтэ сылдьыбыта. 1965 сылааххаа Саха сирин туристара Москва-Ленинград куораттар маршруттарыынан күүлэйдэн кэлбиттэрэ. Онно Чурапчыттан Гриша Иванов, Сеня Федосеев, Коля Смирников бара сылдьыбыттарын өйдүүбүн. Оччолоҕо Москва куоракка босхо путевкаһан чугуу үтэһиттэр, урдук ситиһиилээх оҕолор наҕараадаланаллара. Маны тэҥэ соҕуруу аралс куораттарыынан Ася Тарабукина, Поля Капитонова, Слава Саввин, Витя Смирников, Моля Прокопьяконова, Куприян Михайлов, Валерия Эверстова, Таня Федулова туризмна кыайыыны ситиҥнэлэр сылгыларын бара сылдьыбыттара.

Учууталбыныын алта сыл биирэгэ үлэлэспитим, "Знание" общество чилиэнэ, лектор да быһыытынан Кыайыы күнүгэр, атын да болиэ үбүлүөйдээх дьаһалларга интэриһиинэй дакылаастарын олоҕорорун дьон олус сэрэхэ истэллэрэ. Оскуолаҕа ыһыллар мунньахтарга курдуттун кохтоохтук кыттара. Тыл этэн, хайаан даҕаны тус саҥаларын дьонто-сэргэҕэ ыһыллыахтаахтык тиэрдэрэ. Мин учууталбыттан эҥээҥҥэ үөрэммитим.

Чурапчы улууһун баспыт үлэлээх, кыраайы үөрэтээччи П.Г. Старостин салайбыт "Туризм" курдуһуогар дьарыктанан торообут дойдубутунан хаһан туттуубут, кими историятын билиэх-көрүөх баҕалыт күүһүрбүтэ, учууталбыт Аҕа дойдуну таптыырга дириҥ ойдобулу иитэрбитэ.

М.М. ФЕДОСЕЕВА –РФ
үөрэҕириитин туйгуна, Үлэ бэтэрээнэ.

Ахтан-санаан

МУЗЫКАЛЬНАЙ ОСКУОЛА МАННАЙГЫ ДИРИЭКТЭРЭ

Баян дьикти тыаһын Чурапчыга аан бастакынан иитиппиэрбит, элбэх оҕону баянга үөрэппит, музыкальнай оскуола маннайгы дириэктэрэ, талааннаах музыкант Андрей Петрович Гоголев быйыл төрөөбүтэ 85 сылын туоллаҕына. Мин кини үөрэнээччитэ буолан туран, учууталым туһунан кыратык санаан-ахтан аһыахпын баҕарабын.

Андрей Петрович Гоголев 1930 сылааххаа отъыйын 8 күнүгэр Бүлүү улууһун 1 Чочу нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Эрдэ тулаайах хаалан, Дьокуускайга аймахтарыгар олорон 2-с нүөмэрдээх оскуолаҕа үөрэммитэ. Музыкант буолар баҕата баһыйан, Дьокуускайдааҕы музыкальнай училище народнай отделениетын баян кылаахынаар үөрэҕэ киирбитэ. Оччолоҕо, сэрии кэнниттэҕи ыарахан сылларга, ас-таҥас кырыымчык кэмигэр, тулаайах оҕолорго үөрэҕэр олус ыарахан этэ. Үөрэххэ, сырдыкка-көрүҥэ улахан баҕалаах буолан, кыһаллан, туруулаһан туран үөрэнэн, училищеҕын ситиһиилээхтик бүтэрбитэ. Культурнай-сырдатар училищеҕа преподавателлээбитэ. Онтон 1959 сылааххаа көргэнин дойдутугар, Чурапчыга, музыкальнай оскуола дириэктэринэн анаммат кэлбитэ.

Оччолоҕо саҥа иккис эрэ сылын үлэлээн эрэр музыкальнай оскуола анал дьиэтэ суоҕа. Сорох ардыгар начальнай оскуолаҕа, сорох ардыгар культуур дьиэҕэ үлэлии олороро. Оскуола үөрэнээччитин ахсаана элбиллэн, анал дьиэ наада буолбута. Андрей Петрович туруорсуутунан, оройуон салаатыгар ойоон, оскуола туспа анал дьиэҕэ үлэлиир кыахтаммыта. Онон 1960 сылааххаа райком эрэгэ дьиэтин музыкальнай оскуолаҕа диэн биэрбиттэрэ. Бу дьиэҕэ музыкальнай оскуола 1960 сылтаахтан 1994 сылга диэри үлэлээбитэ.

Уон иккэ сыл устата дириэктэрининэн үлэтээбит кэмигэр Андрей Петрович оскуола материальнай базата бөҕөргүүрүгэр, үөрэнээччилэри иитин-үөрэтии боппуруостарыгар үгүс элбэх сыратын биэрбитэ. Кэлин ол сылгары саҥаан күлэр буолара. Оччолоҕо культуура отделын сэбиэдиссэйинэн А.А. Шадрин үлэлиирэ. Кини Андрей Петровичка маҥнык диэн сүбэлээбиттин көрсиирэ: "Оскуолаҕар үчүгэйдик куруспа кутта" – диэтэ. "Курус" диэн тугу этэр буоллаҕай диэн муналхсыйдым, билбэт тыллым эбит, биһиэхэ "завалинка" диир этибит" – диэн.

60-с сылларга бастакы музыкант идэлээх саха ыччаттара үөрэхтэрин бүтэрэн кэлэн, оҕолору-ыччаттары музыка кэрэ эйгэтигэр үөрэппитинэн барбыттара. *Ол курдук, Дария Константиновна Дьячковская, Раиса Егоровна Данилова, көргэнниин Розалия Степановна, Василий Егорович Сергеевтар Чурапчыттааҕы оҕо музыкальнай оскуолатыгар Андрей Петрович салаатыттан үлэтэрин саҕалаабыттара. Эрэ дьиэни иитиппитэ Андрей Петрович үгүстүк үлэлээбитэ, 1969 сылааххаа кинигэн иитиллэн киллэтэрбитэ. Ол иннинэ оскуолабыт алта оһоҕунан олорбута, оһох оттооччу (истопник) диэн туспа үлэһит туталлара.*

Дириэктэрдэрбитэ тайыһан баян кылаахынаар оҕолору үөрэтэрэ. Баяныстары иитэн таһаарарга Андрей Петрович бэйэтин дьоҕурун, үгүс сыратын анаабыта. Маннайгы выпускниктарыынан С.Н. Окоешникова, Д.Д. Яковлев, П.М. Макаров буоллалар. Кини кылаахынаар элбэх дьоҕурдаах оҕолор үөрэммиттэрэ: М.С. Жиркова, А.И. Матвеев, И.С. Макаров, И.И. Попов, И.Е. Попова, В.И. Захарова, И.И. Кондратьев, В.Ф. Поссельский, Д.Д. Макаров, Н.Д. Борисов, К.Г. Беляев уо.д.а. Оҥу сэргэ республикаҕа тиийэ биллэр виртуоз баяныстар И.И. Парфенов, Р.Р. Саввин, сахалартан бииргэ бастакынан консерваторияны бүтэрбит баяныст И.И. Романов.

Андрей Петрович дириэктэриттэн үлэлиир кэмигэр, оскуола ис бараанын киэргэтиигэ улахан болҕомтотун уурара. Композиторлар мэтириэттэрэ, опералар, балеттар иллюстрацияларын, кылаастарга методическай таблицалар курууктыйаҕар буоллаллара. Уруоктар быыстарыгар онно ыйанан турар хартыыналарыгар көрөр буоллаллара. Оскуола үөрэнээччилэрэ бэйэлэрэ народнай оркестрдаахтара. Ким эрэ домбраҕа, ким эрэ балалайкаҕа оонньуулара.

Андрей Петрович хас биирдии үөрэнээччигэ олус болҕомтолоох буолара. Сааланаҕа турар фортепианоҕа дьарыктана олорор буоллаххына, аһаҕастык: "туох оонньуугун?", "маладьыас, кыптаат," – диирэ. Таах суһуу аҕа турбат буолара. Наһаа сымнаҕас, оҕону барытын таптыы сылдьар буолара. Биирдэ да оҕоҕо куолаһын үрдэппэтэх, мохпотох-эппэтэх буолуохтаах. Бука куораттан таһаардаҕа буолуо, хас биирдии үөрэнээччигэ барыбытыгар лира быһыылаах знаок биэрэн турар. Манан муос лира. Билигин ол значок биир эмэ үөрэнээччитигэр хаалбыта дуу?

Биир бэйэм кинигэҕэ, учууталбар, махталым улахан. Оччолоҕо, кыра сылдьан,үөрэхпин кэҥүгэр түгэнэрим элбэх этилэр. Учууталым биллэн туран, дириэктэрээйгэ киллэрэн Андрей Петровичка үгэстэр. Дириэктэрим хата үүрэн юбилеһаҕа, күлэ-үөрэ сүрдээх холкутук: "маҥнык күнэрэ үөрэнэҕин," – диэн ойдото сатыыра. Оскуоланы бүтэрэрбэр "оннук үөрэх баар, онно барарын буоллар" диэн миэхэ идэ ыларбар үгүө сүбэһит буолбута. Дириэктэрдии олорон үлэҕэ ылбыта. Онон көрөҕө сирдээбит, үлэһит онгорбут маҥнайгы дириэктэрим буолар.

Оччолоҕо преподавателлэр үлэлэриттэн эрэ мутуруммат этилэр. Оройуонга ыһыллар культурнай үлэҕэ барытыгар кыттааллара. Култуутка куруһуоктары салайыы, духовой оркестры үлэлэтии, оччотооҕуга ыһыллар үгүс элбэх фестивалларга, көрүүлэрэ көҥүллэрии туруоруу. Олоҕо барытыгар Андрей Петрович солбуллубат соҕотох баяныст буолара. Буор босхо. Кэмэ оннук этэ. Үлэтин кэннигэр түүн хойукка диэри культуутка болөмүөнүнэ сылдьара. Хас ырыаҕа, үпкүүгэ барытыгар доҕуһуоллуура. Музыка дорҕоонун табатык истэрэ. Хаһыык баҕарар мелодияны истэт, туга баяҥҥа таһаарара. Билигин кини итэҕэйиэ суоҕун курдук. Кини баяныын тыаһыгар доҕуһуоллаппат, Чурапчы оройуонун бары үпкүүһүттэрэ уонна ырыаһыттара ыллыыллара уонна үпкүүлүүллэрэ. Кэлин, сааһыран да баран туох да үлэтэн олох аккаастаммакка, элэрэри кытта тэбис-тэҥнэ сылдьара. Политүөрэхтэрэ, үгүс субуотунньуктарга, култуура отделэ тэрийэр элбэх дьаһалларыгар барытыгар кыттара, хаһан да туора турбата – барыга үөрүүнү кытта сүбүлэһэрэ. Мин кэнниэ хаһан да кыыһыра сылдьарын ойдөөбөппүн.

Андрей Петрович саха народнай поэта Иван Гоголевтыын чугас аймахтыылар этэ. Ийэлэрэ биирэгэ төрөөбүттэр (иккиэн Гоголевтарга көргэн тахсыбыттар). Андрей Петрович эмиэ олус уйаҕдарын дууһалааҕа. Олус сэмэй , биллэ-көстө сатаабат этэ. Тапталлаах көргэнин Анастасия Васильевна төрөөбүт дойдутун, Мэҥэҥэсиини, олус сөбүлүүрэ. Сайын аайы онно тахсан дьиэ көргэнигэр сайыллыыллара. Онно Андрей Петрович бултуура, балыктыыра.

1985 сылааххаа 55 саһын туоларыгар, култуура үлэһиттэрэ театрга киниэхэ аһаан дьоро киэһэ тэрийбиттэрэ. Элбэх үтүө тыл этиллибитэ, ырыа ылламмыта. Кэлин саҥаан көрдөхпүнэ, учууталым бархасаан биир да наҕараадаҕа, аайка-суолга тиксэхтээбэтэх эбит. Оскуола коллектива сүбэлэһэн баран, Чурапчыттааҕы оҕо музыкальнай оскуолатыгар Андрей Петрович аатын иитэрэргэ диэн саҥааҕа кэлбиппит. Оччолоҕо дириэктэриттэн үлэлии сылдьар Ю.С. Толстоухов сүүрэн-көтөн, улуус муниципаалдар хаһаатайыстыбатыгар түһэрэн, 2002 сылааххаа Чурапчыттааҕы оҕо музыкальнай оскуолатыгар Андрей Петрович аатын иитэрэри сиҥэппитэ. Билигин Искусство оскуолата Андрей Петрович Гоголев аатын аатталта турарыттаан биһиги, кини үөрэнээччитэрэ, астынабыт.

Е.А. НОВГОРОДОВА,
педагогическай үлэ бэтэрээнэ.

СВЕДЕНИЯ О ЗАРЕГИСТРИРОВАННЫХ КАНДИДАТАХ В ДЕПУТАТЫ МО « КЫТАНАХСКИЙ НАСЛЕГ»

№ п/п	Фамилия, Имя, Отчество, Дата и место регистрации	Основное место работы	Дата и место рождения	Адрес местожительства	образование	Занимаемая должность	принадлежность к политической партии	Судимость
1	Федорова Мария Андреевна 11 августа 2015 14:43 ч.	Директор МБДОУ «Детский сад «Сказка» с.Кытанах «Муниципального района «Вилюйский улус (район)»	23.09.1972 г. Архива Вилюйского района Якутской АССР	Октябрьская дом 1 кв 1 с. Кытанах	Высшее	Директор	Партия «Единая Россия»	нет
2	Иванова Мария Любовь Николаевна 11 августа 2015 г. 10ч 50 м	МБУ ЦД «Сказка» МО «Кытанахский наслег»	20.07.1995 Вилюйского района Якутской АССР	Партизанская Дом 31 с. Кытанах	Среднее	Культорганизатор	ПРОПТ «Единая Россия»	Нет
3	Константинова Зинаида Николаевна 11 августа 2015г. 10ч 20м	Педагог дополнительного МБОУ «Кытанахская СОШ им. ВС Новикова-Дьячина»	02.10.1973 с.Кытанах Вилюйского района Якутской АССР	Комсомольская Дом 1 с.Кытанах	Среднее	Педагог	ПРОПТ «Единая Россия»	Нет
4	Сивцева Александра Прокопьевна 12 августа 2015г. 10ч 40м	Лаборант МБОУ «Кытанахская СОШ им. ВС Новикова-Дьячина»	30.11.1961 с.Чочуна Вилюйского района Якутской АССР	Партизанская Дом 28 с. Кытанах	высшее		ПРОПТ «Единая Россия»	нет
5	Васильева Мария Юрьевна 11 августа 2015г. 10ч 30м	Директор МБОУ «Кытанахская СОШ им. ВС Новикова-Дьячина»	18.07.1965 с. Кысыл-Сыр Вилюйского района Якутской АССР	Партизанская Дом с. Кытанах	высшее	Директор	ПРОПТ «Единая Россия»	нет
6	Васильева Надежда Дмитриевна 11 августа 2015г. 11ч 10м	ГФКС ФК ГУП «Почта России» филиал ОПС Почтальон	27.04.1968 с. Кытанах Вилюйского района Якутской АССР	Партизанская, дом 12 с. Кытанах	Среднее	Почтальон		
7	Сафронеева Софья Николаевна 11 августа 2015г. 11ч 50м		19.07.1957 Кытанахский н.п. Вилюйского района Якутской АССР	Партизанская Дом 20 квартира 2 с. Кытанах	Среднее	Пенсионер		нет
8	Захаров Алексей Прокопьевич 11 августа 2015г. 12ч 00м	ГУП ЖКХ РСО-Алания Муниципальный филиал	30.11.1973 с. Кытанах	Партизанская Дом 24	высшее	Инженер		нет
9	Захарова Анна Михайловна 12 августа 2015г. 11ч 15м	Участковая больница, Медицинский участок, Заведующая	Вилюйского района Якутской АССР	с. Кытанах				
10	Сивцева Анна Михайловна 12 августа 2015г. 11ч 30м	Кытанахская участковая больница медсестра	30.01.1976 Кытанахский наслег Вилюйского района Якутской АССР	Ул Новая Дом 6 с. Кытанах	Среднее	Фельдшер	ПРОПТ «Единая Россия»	Нет
11	Семенова Чечилия Федоровна 12 августа 2015г. 12ч 00м	МБОУ «Кытанахская СОШ им. ВС Новикова-Дьячина» Рук группы	07.08.1972 с. Чочуна Вилюйского района Якутской АССР	с. Кытанах Ул Октябрьская Дом Кв 2	высшее	Учитель	ПРОПТ «Единая Россия»	Нет
12	Попов Петр Афанасьевич Кандидат 12 августа 2015г. 12ч 10м	Не работает	11.08.1965 пос. Мойа Мегино-Кангаласского р-на Якутской АССР	село Кытанах ул Солнечная Дом 3	высшее	пенсионер		нет
13	Дьяконова Дарья Николаевна 12 августа 2015г. 12ч 20м	МБОУ «Кытанахская СОШ им. ВС Новикова-Дьячина» Рук группы	30.10.1978 с. Чочуна Вилюйского улуса (р-на) РС (Я)	с. Кытанах Ул Октябрьская, Дом 3	высшее	педагог		нет
14	Матвеев Петр Федосеевич 12 августа 2015г. 12ч 40м	комбайнер	07.04.1954 г. Вилюйск Вилюйского района Якутской АССР	с. Кытанах ул Центральная Дом 19 кв 1	Среднее специальное	Комбайнер	ПРОПТ «Единая Россия»	нет
15	Шапошный кирилл Иванович 12 августа 2015г. 13ч 10м	ГУП Якутский филиал технической инвентаризации Чурапчинское отделение	29.10.1990 с. Кысыл-Сыр Вилюйского района Якутской АССР	с. Чочуна Ул Преображенская Дом 47	высшее	Инженер	ПРОПТ «Единая Россия»	нет
16	Баранова Ольга Николаевна 12 августа 2015г. 12ч 50м	Индивидуальный предприниматель	04.05.1961 с. Кытанах Вилюйского района Якутской АССР	с. Чочуна Муйская	высшее	Индивидуальный предприниматель	ПРОПТ «Единая Россия»	нет
17	Алексеев Петр Данилович 12 августа 2015г. 13ч 30м	Специалист ЧС и ПБ Администрация МО «Кытанахский наслег»	01.01.1962 Кытанахский наслег Вилюйского района Якутской АССР	с. Чочуна Ул Кирилова Дом 29 кв 1	Среднее специальное	Специалист	ПРОПТ «Единая Россия»	нет

Председатель ИК МО «Кытанахский наслег» З.Н. Захарова

СВЕДЕНИЯ О ЗАРЕГИСТРИРОВАННЫХ КАНДИДАТОВ В ДЕПУТАТЫ ПО МО «СЫЛАНСКИЙ НАСЛЕГ» (РЕШЕНИЕ №27 ОТ 10.08.15Г)

№ п/п	Ф.И.О.	Дата и место рождения	Образование	Место работы, занимаемая должность	Место жительства	Принадлежность к общественному объединению	Субъект выдвижения
1	Собакин Алексей Семенович	23.08.1983 г. с.Усун-Кюель Усть-Алданского района Якутской АССР	Среднее специальное. Якутский сельскохозяйственный техникум. По специал: Государственное и муниципальное управление Рег.№ 13454 от 26.05.2015г	Директор МБУ Сыланского центра досуга имени А.А.Сивцева	Усть-Алданский улус, с.Усун-Кюель, Чапаева 11	-	Самовыдвижение

Булчут, болҕой!

БУЛТААҺЫН БЫРААБЫЛАТЫН, БОЛДЬОҔУН ТУҺУНАН

Быйыл күһүнүү булт болдьоҕор, СР Ил Дарханын Е.А. Борисов ыйааҕынан хаайыллыбыт кииртэ. Быйыл сааскы уонна сайынны ойуур баһаарын содулугар тыһыынчанан гектардаах сир ото-маһа, которо-сүүрэр эмсэҕэлээтэ. Маны болҕомтоҕо ылан туран, Республикатааҕы булт хаһаайыстыбатын департамена, биология билимин учуонайдара киллэрбит сүбэлэриттэн туһаннаах ыйаах таҕыста.

Ол курдук, саастара сиппит тайаҕы, кыыл табаны, туртаһы булгааһын 2015 сыл алтынньы 1 күнүттэн ахсынньы 1 күнүгэр диэри конгуллэнэр. Хара улары, куртуйаҕы, куруппаскыны, мас көтөрүн атырдьах ыйын 22-титтэн ахсынньы 1 күнүгэр диэри.Маны тэнэ республикаҕа уонна улууска дэҥ-оһол тахсыытын сэрэтэн, булка илдьэ сылдьар сааҕыт көҥүлүн кэмигэр көрөн уһаттараргытын, уурунар сейфэҕитигэр болҕомтолоох буоларгытын санатыа этибит.

Амма, Горнай, Мэҥэ-Хаҥалас, Нам, Уус-Алдан, Таатта, Чурапчы, Хаҥалас улууустарыгар уонна Дьокуускайгакуобаҕы булгааһын бобулунна.

Миирингэй, Ньурба куораттарын иһинэн тайаан сыгар АЛРОСА хампаанньа бырамыысыланнай зоналарыгар кыыл табаны булгааһын эмиэ бобулунна. Амма, Мэҥэ-Хаҥалас, Нам, Таатта, Уус-Алдан, Чурапчы, Хаҥалас улууустарыгар уонна Дьокуускай куорат сиригэр-уотугар улары, куртуйаҕы бинрдиини эрэ булгууллара көҥүллэнэ.

Биллэн турар, бу хааччахтааһыны сэҥээрэр да, утарар да дьон баар буолуохтара. Ол эрээри, булгааһын бырааБылатын бырайыагын сиһилии кордөххө, чахчы даҕаны, биһиги сирбит-уоппут, кыылбыт-сүөлбүт уратытын учуоттаабат түгэннэрэ сии балачча костор.

С.ЖЕНДРИНСКЭЙ

ИЗБИРАТЕЛЬНАЯ КОМИССИЯ МУНИЦИПАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

«Сыланский наслег»
Выборы главы, депутатов представительного органа муниципального образования
13 сентября 2015 год

Р Е Ш Е Н И Е № 27

10 августа 2015 года

О регистрации кандидатов в депутаты представительного органа муниципального образования «Сыланский наслег»

Проверив соответствие порядка выдвижения кандидатом в депутаты представительного органа муниципального образования требованиям Закона РС(Я) «О муниципальных выборах в Республике Саха (Якутия)», и иные необходимые для регистрации кандидата документы, достоверность содержащихся в них сведений соответствии со статьей 44 Закона РС (Я) «О муниципальных выборах в Республике Саха (Якутия)», Избирательная комиссия муниципального образования «Сыланский наслег» РЕШИЛА:

1.Зарегистрировать:

1.1.Собакина Алексея Семеновича, _1983_ года рождения, проживающего в ___с.Усун - Кюель___, Директора МБУ Сыланского центра досуга имени А.А.Сивцева, выдвинутого самовыдвижением, кандидатом в депутаты представительного органа муниципального образования «Сыланский наслег» по_ многомандатному избирательному округу 10 августа 2015 года в 17 часов 10 минут.

2.Выдать удостоверение о регистрации установленного образца:

3. Опубликовать настоящее решение в газете «Сана Олох».

ИЗВЕЩЕНИЕ О ПРОВЕДЕНИИ ОТКРЫТОГО АУКЦИОНА ПО ПРОДАЖЕ ОБЪЕКТА НЕЗАВЕРШЕННОГО СТРОИТЕЛЬСТВА.

Администрация МО «Алагарский наслег» Чурапчинский улус (район) проводит аукцион, открытый по составу участников по продаже объекта незавершенного строительства, государственная собственность на которые не разграничена, расположенный на территории МО «Алагарский наслег» Чурапчинский улус (район).

Организатор аукциона: Администрация МО «Алагарский наслег» Чурапчинский улус (район), 678673, с.Чыаппара, ул. Протодьяконова, д. 33/2, телефон (841151) 28-347 E-mail: alagadem@mail.ru.

На аукцион по продаже объекта незавершенного объекта выставлен:

Дата, время и место проведения аукциона — **аукцион состоится 12 августа 2015 года в 14:00 часов по адресу: 678683, с. Чыаппара,** ул. Протодьяконова, д. 33/2 здания администрации. Регистрация участников торгов — в 13 часов 50 минут.

На аукцион по продаже объекта незавершенного строительства выставлен:

ЛОТ:

1.Объект незавершенного строительства находящийся по адресу: Чурапчинский улус (район), Алагарский наслег, с.Чыаппара, общая площадь 380,2 кв.м., кадастровый номер 98 258 802/ЧП1/002718 под цех пластиковых окон, начальная цена 4 455 000 рублей, Шаг 247 500 рублей, Задаток 222 750 рублей. Информация о технических условиях подключения объекта к сетям инженерно-технического обеспечения и о плате за подключение: — Технические условия не представлены. Плата за подключение не определена. Обременений, ограничений нет.

Порядок, адрес и время приема заявок: заявки на участие в аукционе принимаются с 12 августа 2015 г. с 9-18 часов 00 минут по местному времени до 17 часов 00 минут 22 августа 2015 года по адресу: с. Чыаппара, ул. Протодьяконова, д.33/2.

Администрация МО «Алагарский наслег» Чурапчинский улус (район); ежедневно с 9:00 по 17:00 пн-чт, с 9:00 по 16:00 пт, перерыв с 13:00 до 14:00, тел. **(841151)28-347**.

- рассмотрение представителем продавца заявок, документов претендентов и определение участников аукциона проводится 23 августа 2015 года по адресу: РС(Я), Чурапчинский улус, с. Чыаппара, ул. Протодьяконова, д.33/2

Задаток для участия в торгах установленной формы должен быть перечислен на расчетный счет организатора:

ИНН/КПП 1430008490/ 143001001
ОКТМО 98658402
р/с 40204810500000000263
Банк получателя: Отделение – НБ РС(Я) г.Якутск
БИК 049805001
ОГРН 1061430000147

Назначение платежа: задаток для участия в аукционе по продаже объекта незаконченного строительства.

Задаток вносится физическими и/или юридическими лицами, намеревающимися принять участие в аукционе (именуемыми в дальнейшем «Претендентыя») в течение срока приема заявок на участие в аукционе;

Задаток вносится единовременным платежом. Документом, подтверждающим поступление задатка на счет, является выписка с этого счета. Срок принятия решения об отказе в проведении торгов: отказ в проведении торгов не предусмотрен. Порядок проведения аукциона: аукцион, открытый по форме подачи предложений проводится в следующем порядке:

а) аукцион ведет аукционист;

б) аукцион начинается с оглашения аукционистом наименования, основных характеристик и начальной цены, «шага аукциона» и порядка проведения аукциона. «Шаг аукциона» не изменяется в течение всего аукциона;

в) участникам аукциона выдаются пронумерованные билеты, которые они поднимают после оглашения аукционистом начальной цены и каждой очередной цены в случае, если готовы заключить договор аренды в соответствии с этой ценой;

г) каждую последующую цену за право заключения договора аукционист назначает путем увеличения текущей цены на «шаг аукциона»;

д) при отсутствии участников аукциона, готовых заключить договор аренды в соответствии с названной аукционистом цены, аукционист повторяет эту цену 3 раза. Если после троекратного объявления очередного размера арендной платы ни один из участников аукциона не поднял билет, аукцион завершается.

е) по завершении аукциона аукционист объявляет о продаже права на заключение договора аренды земельного участка, называет последнюю цену и номер билета победителя аукциона.

Победителем аукциона признается лицо, предложившее наибольшую цену. Договор объекта незаконченного строительства не позднее 10 дней со дня подписания протокола о результатах торгов.

Участникам торгов, не признанным победителями, задатки подлежат возврату в течение 10 дней со дня подписания протокола о результатах аукциона.

Перечень представляемых претендентами документов:

1. Заявка установленной формы.

2. Платежный документ с отметкой банка об исполнении, подтверждающий внесение задатка.

3. Юридические лица: заверенные копии учредительных документов и документов, подтверждающих полномочия лица, подавшего заявку, выписка из единого государственного реестра юридических лиц.

4. Физические лица: документ, удостоверяющий личность. Для индивидуальных предпринимателей — выписка из единого государственного реестра индивидуальных предпринимателей.

5. В случае подачи заявки представителем заявителя предъявляется надлежащим образом оформленная доверенность.

6. Опись представленных документов (в 2-х экземплярах).

Пенсионнай фонда иһитиннэрэр

ТЭРИЛТЭЛЭР ИСТИИЛЭРИГЭР!

Социальнай бэлтэрүүстэры уонна үлэ сыһыанньыларын салайар Саха Республикатын үс ардыгастаһамньытын (Саха сирин Правительстволаһыытан А.Г. Дьячковскай, Саха сиригэнэ профсоюстар Федерацияларын Н.Н. Дегтярев, Саха сиригэр үлэ бигэргэтиллибитэ С.А. Ларионов) 2015 сыл бэс ыйын 26 күнүгэр таһаһыллыбыт 7-с №-дээх быһаарыыларынан, маннан ыла тэрилтэлэр пенсиябыт таһыллыгыттан үлэһиттэрин докумуоннарын электроннай көрүүгэ ньыпыларын ирдэнэр буолла. Онон тэрилтэлэр Пенсионнай фондыны кытта Сөбүлэгэ (Соглашение) түһэрсиэхтэлэгэр. Үлэһит тус сөбүлэгэ маннык турар: пенсиябыт таһаарыыга, бэлэм ыйыллыбыт ирдэнэллэр докумуоннарын тэриллэ элэктроннай үлэһиттэргэ (бухгалтерлэр, кадр отделын специалистара) электроннай подписьлэх ыытыллар. Пенсионнай фонда Чурапчыларыгы управлениятын ньыларыйа, үлэлэр бириэмэгэ, телефоннара уонна ирдэнэллэр докумуоннар көрүнүүгэ www.pfrf.ru сайыннар ыйыллыбыттар.

Биллэрии турунан Чурапчы улууһугар 15 тэриллэ Пенсионнай фонда Чурапчыларыгы управлениятын кытта сөбүлэгэ (соглашение) түһэрбиттэр. Тэриллэ сылайбаччыларга! Бу үлэ ыытыллыгар эпэлээпэстээктик сыһыаннайдык үлэлиэгиттэригэр ыҥырабыт.

Анна Юрьевна ПЛАТОНОВА,
Пенсионнай фонда Чурапчыларыгы управлениятын пенсиянны аһарар, анылыр отделын спецыалиһа.

"Тускул"

производственнай сыах бэйэтин матырыйаалынан тимир ааннары, калитказары, ыскамыайкаларын, остуолларын, олоппостору, систиэмэ хонуолун уо.д.а. дизэҕэ-уокка, үлэҕэ-хамнаска тутуулар тимиртэн оноһуктарга сакаас ылар. Биллэр тел: 8984-108-00-80, 8967-911-88-93.

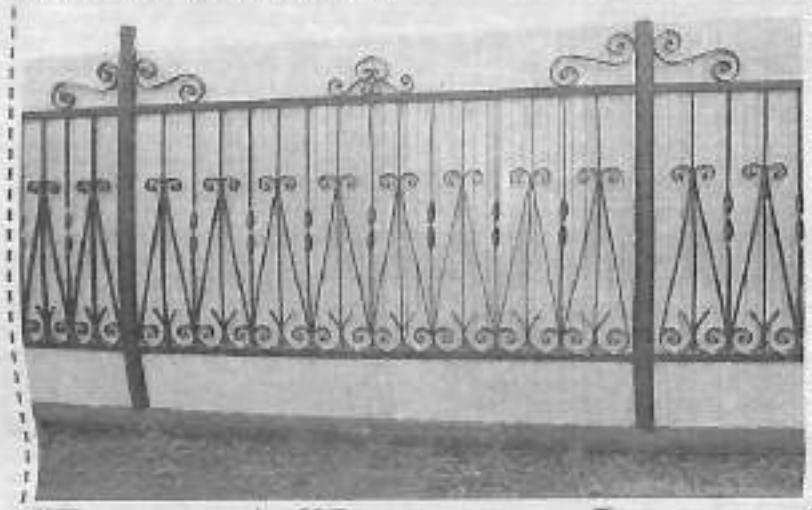

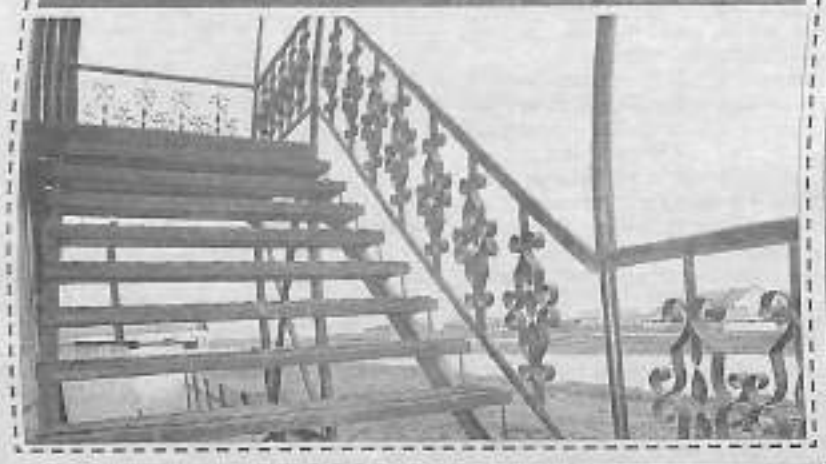

Кытаанах сэһэргэхпитин олохтоохтор

НОВГОРОДОВ Семен Владимирович

бу дьыл атырдьах ыйын 11 күнүгэр сойуучу мэрэкэн мэрэлыгыттан олохтон туораабытыттан чугас дьонноругар, аймахтарыгар иһитиннэробут.

Кэрэхсэбиллээх, оҕолоро, кэйиитэрэ, сиэнноро

Кутурҕаннарын тиэргэлэр:

- Күндү оҕото, убайдара Новгородов Семен Владимирович олохтон туораабытыттан кэрэхсиэхтэр Татьяна Григорьевна Попонова, оҕолоругар, бары биэс дьоҕуттар иһитэ, биирэ тэрээбүттэрэ.

- Новгородов Семен Владимирович олохтон туораабытыттан кэрэхсиэхтэр Татьяна Григорьевнаҕа, оҕолоругар, биирэ тэрээбүттэригэр, аймахтарыгар оскуолаҕа биирэ үөрэммит уолаттарыттан

- Новгородов Семен Владимирович олохтон туораабытыттан кэрэхсиэхтэр Татьяна Григорьевнаҕа, оҕолоругар, аймахтарыгар Кэриэтэр аймах .

Таптаһан ийэтэ педагогическай үлэ ветерана

ПЕТРОВА Цыпина Николаевна

олохтон туораабытыттан күндү дьоҕотторугар Сарыллаан Афанасьевичка, шуйгыар Афанасий Петровичка, кыайбыттар Аннаҕа, балтылар Сарыллаан Афанасьевичтарга аймахтарыгар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит

1994-2001 сылларга ЧРСОИО-гар биирэ үлэлээбит интэриэһчи дьоҕотторо

Таптыыр ааттара:

ПРОТОДЬЯКОНОВ Гаврил Гаврилович

олохтон туораабытынан кырсыгастарыгар Валентинаҕа, Полинаҕа, киниэхтэр дьэ кэрэхсэбиллээх, чугас дьонноругар дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит

Ольга Попова, Анна Борисова.

Пенсионнай фонда иһитиннэрэр

ОБЪЯВЛЕНИЯ

Федоров Иннокентий Егорович аатыгар бэриллибит байыынай билиэт сүтэтүгүнэн дьиҥэ суоҕунан ааҕыллар.

БИЛЛЭРИИЛЭР

***

Олоҕуттуун иһэлиигэр чаабынай дьиэ атыыланар. **Биллэр тел: 8914-261-96-50, 8914-287-19-91.**

ЧУРАПЧЫТААҔЫ ИС ДЬЫАЛА ГОСАВТОИНСПЕКЦИЯТА ИҺИТТИШЭРЭР

Убаастабыллаах суоҕаһардар, Чурапчы улууһун олохтоохторо! Быйыл сайын от ыйыгар Чурапчы сэлиэннээтин Комаров аатынан уулуссаҕа УАЗ микроавтобус уонна иномарка суол быһылаанын таһаардылар. Ити түбэлтэ суоҕаһардар иһэллэригэр скоростной режимы тутуспаттарыгыттан тахсыбыттарын түһүгэр, хас биирдии суоҕаһар суол бырабылатын тутуһарын ирдиибит.

Д.М. БОРИСОВ,
ГАИ пропагандатын инспектора, полиция младшай лейтенана

Кэриэстэбил

КҮНДҮ КЭРГЭНИМ, АҔАБЫТ СЫРДЫК КЭРИЭҺИГЭР

Күндүтүк саныыр тапталлаах кэргэним, аҕа оҕо амарах аҕата, биир сиэн эбээтэ **Пинигин Гаврил Павлович** бу дьыл атырдьах ыйын 14 күнүгэр орто дойдутуттан барбыта 40 хоногун туолла. Биһиги аҕабыт, Пинигиннэр дьиэ кэргэттэриттэр алтыс оҕонон күн сирин көрбүтэ. Аҕата Павел Гаврильевич, биллиилээх тарахтарыыс, ийэтэ Марфа Константиновна Архипова колхуоска ыанньыксыт этэ. Кэргэним олорбутунут тухары хаһаайыстыбаҕа үлэлиирэ. Оҕолорун үлэ көрүнэр барытыгар үтүйбута. Сайынын окко, кыһынын муус ыйыытыгар, мас бэлэмнээһиниттэр мэлдьи бииртэ иллэҥ сылдьарын соҕотохтор. Олус сэмэй, коно, судургу майгылаах этэ. Айылҕаҕа сылдьарын, бултуурун, балыктырын туохтааҕар лаҕаны ордороро. Оҕолорун булка үгүйара, саас олус куйуурдуурун собулүүрэ. Олигу спорт таҥынан "Спортинг" күрэхтэһиитигэр кыттара, элбэх грамоталардаах, наҕараадалаах. Аҕабыт кылгас ол эрэн олус чаҕылхай олоҕу олорон аста, киһи аатын оруу аттаата туруохтуут, ситэ олорботох олоҕун оҕолоро, сиэннэрэ салгыы олоруохтара. Кэргэним, аҕабыт үтүө аатынан мэлдьи киэн туттабыт.

Күндү киһибит, аҕабыт эйигини сүрэхпит тэбэрин тухары хаһан лаҕаны умнуохпут суоҕа, былан дьылларга бараһаай. Ыарахан кэммитигэр күүс-көмө буолбут, аҕабыт тиһэх суолугар атаарсыбыт, кутурҕаммытын тэҥнэ үлэлэстибит дьоммутугар: аймахтарбытыгар, биирдэ торообуттэригэр, биир кэмиэ үөрэммит доҕотторугар, табаарыстарыгар – барыгытыгар дириҥ махтал бытыы тиэрэрдэбит. Дьоллоох олоҕу, кытаанах доруобуйаны баҕарабыт.

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэнэ, кийиитэ.

КҮННЭТЭ АХТАБЫТ, СУОХТУУБУТ

Сэрэхэдэс олохтон күннэгэр күнүгэр эрчимэхтик үлэлии – хамсыы, сүүрэ-көтө сылдьыбыт киһи суох буолара, сүтэрэ олус ыарыһах, харыстыыллах даҕаны...

Киһи иэйиэйбэт... Субу күлэн-үөрэн, көхсөннөһөн, барыбытын сыыһаҕа киирэн кэпсэтэр курдукпут. Бу орто дойдуга сахаай чугас кайгыгын сүтэрээрэн ордук ыарахан туох баар буоллуой! Киниэхэ суохтуурбут, астарбыт үөстубат.

Күндү оҕом, таптыыр кэргэним, аҕабыт, күтүөтүм, бырааптыыт **Сидоров Егор Егорович** күн сирэргэн барбыта бу дьыл атырдьах ыйын 14 күнүгэр биир сыыа түспэр.

Күндү киһибит 1967 с. тохсунньу ый 13 күнүгэр Нам улууһун Нам селоваятыгар Егор Павлович Сидоров, Анна Кирилловна Романова дьиэ кэргэттэригэр үһүс уол оҕонон күн сирин көрбүтэ. 1974 с. Эбээнсэй орто оскуолатыгар үөрэнэ киирбитэ уонна 1984 с. сертификаттаах бүтэрбитэ. Тоҕо кэлэ илдьэстэн хаһыак баҕарар предмекэ сиһилээхик үөрэнэ сатаан, барыны бары көрөр-биллэр, эйгэри аҕаар, эйэҕэс, этэҥҥэ майгылаах этэ. Биирэ үөрэммит доҕоттортан иэдэс сыһыаннаах, кылаастарын тумэр биир баһылык уоппуратэ этэ.

1984 с. оскуолаҕы бүтэрэн Омскайдааҕы летнай технической училищеҕа үөрэнэ киирбитэ. Кини сиэҥэр сэл-биир дьоҕун ситиһиитэ этэ. Ыастааһы курс кэнниттэн, үтүө оҕолоох тэлгэһиэнэ, Германияҕа иккис сыл сулууспалаан дойдутуттар ыытык иэйии толорбута. 1989 с. «Эксплуатация наземных радиосредств самолетовождения и посадки» иһитэҕэ диплому ылбыта. 1989 сылтан 1997 с. диэри Чурапчы аэропордугар үтүө суобастаахтык үлэлэбитэ.

Аныгы кэм ирдэбилиэнэ уонна аэропорт үлэтэ токообутунан, ити сылларга чаҕылхай предприниматель быһыытынан ааспас оруттэҕэ үлэни толорбута.

1999 с. «Туймаада Нефть» государственнай унитарнай тэриллэҕэ операциональнай үлэҕэ киирбитэ уонна олоҕун пиэһэ күнүгэр диэри бэрэпиэссэтинэк үлэлэбитэ. Үлэҕэ дьоҕурдаах, киэҥ биллиилээх, дьоҥу кытта уопсай тылы булар буоллаҕына, бары эпэлээпэйи сүтэр старший оператор буолбута. Үлэтин сүөлүүлэн, Амма, Таатта, Мэҥэ-Хаҥалас, Кобяйы, Бүлүү, Таатта, Хатыма олоҕа улуустар саамай тэйиччи сылар бөһүөлэктэригэр авиационнай станциялары туруорбутуна, операторлары үөрэтиигэ үлэлээн, үтүө сыралыын биэрбитэ. Бу узакан тэриллэ республикатааҕы профкомутар чилиэн буолан, үтүө тэрээһиннэрэ кытыһыта, ыһыахтарыгар тэриһэбитэ.

Үлэҕэ үрдүк сылдьыһыгын иһин грамоталара, махтал сурукпара туоһулуулар. Оттон күндүк, кыһыл комус чаҕылхай СР Правительствотын бочуотунай грамоталыыта, СР эргиэнэ уонна материальнай-техническай ресурсаларга государственнай комитетин махтал сурутуннун бэлиэтэммитэ. Үлэлиир тэриллэтин салайааччы, профкомун грамоталара үлэҕэ-хамнаска хоһоонтук кыттыһыы, коллективтын туһугар маннык ыарыыларын көрдөрөллөр.

Чурапчы – күндү киһибит иккис дойдутуттан буолбута. Ыал буоллун, аймаҥ дьоно тэриллэ сатабыллаах хайаһын, кыһаммыыласпат ыал аҕа баһылыга, эһэ, курдуттун күүгэн дуоһа-хаҥха олохтоох киһибит этэ. Кини сатабылыгар, кыайбатаҕа, биибэтэҕэ диэн суох этэ.

Тоҕо да кылгас олоҕу олорор, уопун, иккис кыргыттарын, сиэннэрин сылаппат, таптаппат, аптаппатах, кинилэр үөрүүлэрин тэҥнэ үллэстэн, орто дойдуну олоҕун үтүөлүү биэрэ барда.

Күндү киһибит үтүө санаалаах, көхсөннөөх, дьоҕоттох, олус элэккэй майгылаах. Иллэҥ кэмигэр айылҕаҕа сылдьыһарын, бултуурун, уһаһарын ордороро. Инникигэ элбэх былааннардаах, ыра санаалардаах этэ. Кини сэмэй майгыта, дьоллоох-сэргэлэх үтүө сыһыана, олоххо дьулуура өйбүтүгэр-санаабытыгар өрүү үтүө хаалбыр буола сыһыаннаҕа. Кини олорбут олоҕун салгыыр, аптын аҕатар көхсүгэр көтөрөр ыһыктарбахтаах-лиэммит санаабытын уоскутабыт.

Күндү киһибитин сүтэрбит ыарахан күннэрбитигэр күүс-көмө, сүбэ-ама, өйөбүл буолбут туох баар бары аймахтарбытыгар, «Туймаада-нефть» тэриллэтин коллективтарыгар, профкомутар, Чурапчыларыгы «Туймаада-нефть» АЗС коллективтарыгар, биирэ үлэтэбит коллегаларыгар, биирэ алтыспыт табаарыстарыгар, чугас ыалларбытыгар, Эбээнсэйтэн биирэ үөрэммит доҕотторугар, кэргэнин биирэ үөрэммит табаарыстарыгар, дьоҕотторугар, улуустааҕы спиртзавод коллективтарга мустуран суох махтанабыт.

Күндү киһибит сырдык мичээрэ, ыраас моссуоҕун, сылаас тылларын кууруттун аспыахпыт; суоҕуохтуут, саныахпыт. Эн бигэнэ сүрэхэлиигэр өрүү тыыннаахпын.

Иэдэс, кэргэнэ, оҕолоро, биирэ торообут убайдара, аймахтара.

Кылаабынай редактор – А.А. ЗАХАРОВ.
Эпэлээпэстээр секретарь, сурук отдела – А.Н. ЗАХАРОВА.
Корреспонденттэр – С.А. ЖЕНДРИНСКЭЙ.
Таһаарыы – Н.Д. БУРЦЕВА.
Бэлэтэлээччи – С.А. ПАВЛОВ.

Тэрийэн таһаараччылар: СР Правительствота, Чурапчы улууһун "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһуктаах автономнай учреждение. Российскай Федерация Роскомнадзор СР управлениятыгар 2012 с. күлүн тутар 15 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ – ПИ №14-0238.

Саҥа олох

Авторскай сурукпар эппиэттээччилэр кэпсээннэрэ редакция көрүүтүгэр дьүөрэлэһиллибэт. Сурукпар ыытыллыбыттар кэпсээннэрэ кэриҥнэнэллэр уонна суруллубат.

АДЫРЫСПЫТ: 678670, Чурапчы сэл., Кэрэл Маркс уул., 26 "а". Телефоннарбыт: редактор – 41-332, отделлар – 41-265, 41-358. E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru

Бэчээккэ сакаас: № 82 (11092). Кэмэйэ: 1,5 бэч. лиис. Тираж 991. Хаһыат сыаната: 10 сорк.

Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графига: 16 ч 00 м. Бэчээккэ бэрилиннэ: 16 ч 00 м. "Саҥа олох" редакционнай-издательскай холбоһукка 12.08.2015 с. офсетка бэчээттэнна. Адырыыба: 678670, Чурапчы сэл., Кэрэл Маркс уул., 26 "а". Индекс: 54907. Хаһыат издэлэбэ устэ, олтуорунньукка, наппиэргэ уонна субустабэ тахсар.

Уйгуну-быйаҥы дэлэтии – барыбыт соруқпут!

Үйгу кыһата

"Чурапчы" ТХПК "Саҥа олох" хаһыакка ыйга бииргэ тахсар анал сыһыарыыта

№ 8 (82)

2015 сыл
Атырдьах
ыйын
13 күнэ
чэппиэр
№82

БЫЛААННАРЫ ТОЛОРУУГА ҮЛЭЛИЭХХЭ

Атырдьах ыйын 11 күнүгэр улуус дьаһалтатын муниципахтыыр сааластыыгар тыа хаһаайыстыбатын үлэлэригэр—оттообуннаа, үүтү туттарыыга, сир үлэлэригэр улуус үлэтин туругун, иннинэ соруктар туоластарынан мунньах ыытыллыбыта. Улуус дьаһалтатын үлэһиттэрэ, нэһилиэктэр баһылыктара, нэһилиэктэр тыа хаһаайыстыбаҕыттар спецификалистара, туспаах тэриллэлэр салайааччылара кыттыыны ылбыллар. Мунньаҕы улуус баһылыга Андрей Тимофеевич Ноговицын салайан ыытта.

Үөһээ аппараатыгар салаалларга үлэ-хамнас туругун тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальнигын солбуйааччы Александр Андреевич Моллаевскай биһиэхэ тэрээдэктиир.

„Мындаҕаайы" ТХПК саҥа үлэҕэ киллэриллэр животноводческай комплекстыгар бэтэринарнай үлэлэр тутарыттан кооператив салайааччыта Василий Молотович Константинов, „Чурапчы" ТХПК үүтү туһуна үлэлэтии тэрилтэлэр салайааччылара Дмитрий Дмитриевич Ноев информацияламмыттар.

ОТТООһУН

Быйыл от үүнүүтэ үчүгэй. Улуус үрдүнэн 20543 ынах сүөһүбүтүгэр, 18846 сылгыбыппыттар 34074 тонна оту оттуур бэлэмнээхпит. Биллэгэ турбутунан 21830 тонна от оттоҕон сылдьааҕы бэлэмнээн 63, туспаах график 106 бырыһыан толорбутунна. Ходуһаҕа 853 звено (механизированнай—86, механизированнай аттардаах—754, илии—7), 2151 киһи, 1130 тыраахтар үлэлиилэр. Орудук үчүгэйдик графиктарын 129 бырыһыан толорбут Соловьев, 128 бырыһыан толорбут Төлөй, 127 бырыһыан ситиһиилээх Сылан, 122 бырыһыаны ылбыт Болтого үлэлээн иһэллэр.

Тыа хаһаайыстыбатын управлениета уонна улуус эр дьонун түмсүүтэ (сал. В. И. Давыдов) тэрийиилэриттэн атырдьах ыйын 12– 22 күннэригэр охсуулаах декада биллэриллибэтэ. Ити комтэ саамай элбэҕи оттообут нэһилиэктэргэ—бастаабыкка—50 тыһ. солк., иккискэ—30 тыһ. солк., үһүскэ—20 тыһ. солк. бириэмийэ бэриллиэҕэ. Ороспуубүлүкэ салаалларга эмиэ күрэхтэһии усулуобуйатын биэрэллиитэ, үс зонаҕа киирэллэр. Биһиги улууспут бастакы зонаҕа киирэр. Дьокуускай, Жатай, Нерюнгри уонна улуустар, барыта 13 күрэхтэһээччи бу зонаҕа баар. Балаҕан ыйын 30 күнүгэр түмүктэнэр. Бастаабыттарга трактор бириис туттарыллыаҕа. Биллэгэ турбутунан биһиги улууспут бастаан иһэр, иккис Хангалас, үһүс Мэгэ-Хангалас.

Атырдьах ыйын 15 күнүгэр оттуур сири туһанарга көҥүл олохтонуоҕа. Ити бэлэмнэхтэн кэлин оттуур сири ким баҕарар туһаларга көҥүл бэлэҕэ. Оттообун бырааһын толорор кыах баар, тэлими ыһыктыыллыахха наада.

ҮҮТҮ ЫАҺЫН

Улуус үрдүнэн 8077 ынах сүөһүнү иитэр бырааннаахпыт. Биллэгэ турбутунан 8787 ынах сүөһүлээхпит. Сылгы бырааба 15183 буоллаҕына 18846 баар. Сүөһүбүт ахсаана сылдьа аччыы турар. Быыбырыллыбатын 747 ынах сүөһүнэн аҕыйаҕы иитэбит. Ынах кыһарааһына улахан. Сылдьа 300, Одьулуунга—200, Кытаанахха—100 ынах кыһыллар. Атыыр обуос аҕыйах. Чурапчы сэлиэнньэлигэр, Хаһыйахха обуос суох. Болугурга 1 атыыр обуос баар. Искусственнай сиэмэлээһиннэр үлэ мэлтэх. Ити түмүгэр быыбырыллыбатаҕан 1091 ынаҕы эйиэнэн аҕыйах кордоруллээхпит. Новосибирскайтан тыһаҕастары атыылаһыыга көҥүтүйүн барар. Сүөһүлэһиэхтэрин бэҕэлэхтэрдэн сайаапка хомуллар. „Чурапчы" ТХПК герефорд боруода сүөһүтэрии 5 сыл толоһорго болдьохтоон атыылыахтаах. Дуогабар онорсуохха наада.

Үүтү ыаһын биллиэҥҥэ 7 ый түмүгүнэн толорбоккоо иһэбит. 3413 тонналаны ыыр биллааны 2920 тонналаан эрэ толордубут; 85 бырыһыан кэрдэрүүлээхпит. Чакыр 116 бырыһыан, Алаҕар 112 бырыһыан, Толой 105 бырыһыан, Хадаар 103 бырыһыан ыаннар үчүгэй көрдэрүүлээхтэр. Чурапчы 46,7 бырыһыан, Болтоно 50,8 бырыһыан, Болугур 66,4 бырыһыан, Кытаанах 68 бырыһыан кордоруллээхтэр. Быыбырыллыбатыы таҥыллан 436 тонналаан аҕыйаҕы ыытыбыт: Сорох нэһилиэктэрэ ыанар ынахтары ыыр эйдэбирин кытары сыһыыга ыытан кэбиһэр омосолоох баһыыны үөскэтэллэ. Маны тохтоор дьаһалларбыт ыытыллыахтаах.

Үүт ыамын үрдэтэр, графикка киирэр сыалтан бастыыкаттары үлэлэтиэхтээх. Оттоһуннаах нэһилиэктэргэ ахсын 4 бастыык үлэлиэхтээх. Итиннэ анаан улуус дьаһалтатыттан биэриэстэтиллэр үп хорон „Чурапчы" ТХПК нолуо толоһуохтээ. Балаҕан ыйыгар үүт тутуллар сыалларын „Чурапчы" ТХПК бырабыыталаныыта бэһээрыйаҕа. Мэччирэҥ үчүгэй. Соруун комтэр коллиэтэр. Үүтү ыыртан күүскэ үлэлэһиэхтээ, графикка киирэхтээ.

СИР ҮЛЭТЭ

Улуус үрдүнэн хортуоппуй 138 гектарга ыһыллыбыта. 1030 тонна хортуппуйу ылар бырааннаахпыт. Туолуон сөп. Аһаҕас халлаан анныгар үүнэр үүтэйи 23 гектарга ыһыллыбыта. Бүрдүкээ „Мындаҕаайы" ТХПК, „Комплекс" бааһынай хаһаайыстыба үлэлиилэр, 250 гектар ыһыллыахтаах. Кормовой культураны 1477 гектарга быстыбыт: 100 гектарга ор сылгыбас от ыһыллыахтаах. „Мындаҕаайы" ТХПК 300 тонна силиэйи утуоҕа, 170 тонна сенаж онноһуллуохтаах.

„МЫНДАҔААЙЫ", „ЧУРАПЧЫ" КООПЕРАТИВТАР ҮЛЭЛЭРЭ

„Мындаҕаайы" кооператив быйыл күүгүнэппэтэҕэ саҥа животноводческай комплекспыт үлэлэтиэхтээх. Итиннэ биллэмнээхтэр хайдах барааларын туһунан кооператив салайааччыта В. М. Константинов биһиэхэ тэрээдэктиир. Бу күннэригэр 12 киһилээх бригадаҕа тутуулуу түмүктүүрэ үлэлиир. Оборудование таныллар. Москваттан анал спецификалистар кэлэн холбуохтаахтар. Сүөһүлэригэр аҕаларга көмөлөһө сылдьаллар. Кэлэр нэһилиэккэ барыахтаахтар.

Барыта 16 үлэһит бу комплекска үлэлиэхтээх. 2 ыанньыксыт; 2 ветеринар, зоотехник, коногар, о. д. а. үлэһиттэр булуллуохтаахтар. Сүрүн үлэһиттэр көмөлөтиллэн булуллубуттар. Хамнастара ыалбыт үүтэриитэн олохтонуоҕа. Сылга биир ынахтан 5—6 тонна үүтү ыырга бэлэмнэнэллэр.

„Чурапчы" ТХПК директорун солбуйааччы Д. Д. Ноев бу тэрилтэ үүтү тутууга үлэтин билиһиннэрдэ. Барыта 24 сайылык үлэлиир. Кооператив кинигэтэ барыларыгар сыалыан үлэни тэрийэргэ бэйэтин кыаҕынан көмөлөстө. Үүтү тиһигин быстакка туталлар. Соптоох сылга олохтоммута. Бастуукатары тутарга бу кооперэтив нолуо хамнас толоһорго бэлэмнэр. Герефорд сүөһүтэрии бааҕалаахтарга 5 сыл толоһорго болдьохтоон атыылыахтаахтар. Балаҕан ыйыгар үүтү тутууга сыһыаһын быһыыга бырабыыталыыр мунньаҕа ыытыллыахтаах.

КЭПСЭТИИ

Кэпсэтиигэ тыл эппиэтэр үүтү ыаһын графигар киирбэт бастуукатары үлэлэтиини биһиэхэтиллэр. Эбии аһылыкка комбикорму ыанар хаачыллыыга көмө көрдөстүлэр. Сайылыктааһын кэнники кэмиэ тэрээһиннээхтик ыытыллыарын болзэтэллэр. Маны сайыннаран элбэтэн иһэрэ этиллэр, электроэнергиянан, туспаах оборудованиеларынан хааччыллыыларыгар болҕомтону ууларга туруорустулар. Сиргэ үлэтэһиннэгэ 300 гектартан ордук ыһыллаахтарга субсидия көрүллэригэр кыттыһыннаран үлэлиир наада диэтилэр. Нэһилиэктэр тыа хаһаайыстыбаҕыттар спецификалистара инициативалаахтык, бириэдиһы ыалынан, кинигэн үлэлиэхтэригэр, үүтү, эти оногуу бырааба туоластыыга кинигэр үлэлэритэн быһаччы сибээстээбин төһөлөөн болзэтэллэр. Ветеринардар нэһилиэк дьаһалтатыныын, атын да специалистарынаан ыкса сибээстээхтик үлэлиилэригэ наадатын туруорустулар. Үчүгэй үлэлээх, бастыҥ хаһаайыстыбалар уопуттарын тарҕатыыга үлэлэһэр наадатын этиилэр.

Улуус баһылыга А. Т. Ноговицын мунньаҕы түмүктүүрүгэр Чурапчы улууһа быйыл сайын „Олонхо ыһыаҕын" олус бэрт ыыппытын ороспуубүлүкэ салаалларга, дьон-сэргэ барыта хайҕаабытын бэлиэтээтэ. Ити Дархан Е. А. Борисов сопоруотаабыта биһиги улууска кэлэ сылдьан баайыллай хаһаайыстыбалар салайааччыларын көрсөн тыа хаһаайыстыбатын соҕуотунар сыһыаннаах боппуруоска суболэспитин, итиннэ этиллибиттэри соҕуон тахсыһыллар учуоттуох буолбутун эппэтэ. Итини сэрэй улууспут ороспуубүлүкэҕэ үлэлиэн-хамнаһыннан иннинэ күннэтэ сылдьыыбыт буоллаҕына көннөрү комтэ ситиһиилэрбит ордук тыа хаһаайыстыбатын үлэлэригэр тапһары барбыттарын бэлиэтээтэ. Ынах сүөһүбүт ахсаана сылдьа аччыыр, үүтү ыаһын биллиэҥҥэ толорбокко иһэбит диэн туран итини туоратар соруктары туруорда. Мунньах туһааннаах уураах ыытынна.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Спорт

КООПЕРАТИВТАР СПАРТАКИАДАЛАРЫГАР

От ыйын 24—25 күнэригэр Амма улууhугар ороспуубулукэ тыл хаhаайыстыбатын кооперативтарын үлэhиттэрин ортотугар спартакиада ыытыллыбыта. Итинэ кооперативтары таhынан „Сахаагропродукт“ туhунан хамаанда туруоран кыттыбыта. Барыта 10 хамаанда иликкэлии түhүстүлэр.

Олохтоохтор Покровка бөhүөтэгин тайыгар баар турбаазаҕа олус үчүгэй тэрээһиннээхтик көрүстүлэр. Икки күн устата барбыт күрэхтэһиигэ таҥынан төгүрүк остуол ыытыллыбыта, культурнай дьаhалтар, соҕуотэҕэйин, Амма олгом дьаҕанаттаан үрэҕэйин, о. д. а. тэриллибиттэр. Бу улахан тэрээһиннэҕэ Тыа хаhаайыстыбатын министиро А. Е. Артемьев, министиэристибэ эппиэттээх үлэһиттэрэ, Амма улууһун баһылыга А. А. Архипов, улуус дьаһалтатын үлэһиттэрэ, о. д. а. кыттыһыны ылыллыбыт.

Барыта 8 көрүнэ күрэх буолла. „Чуранчы“ кооператив 20 киһиттээх хамаандатын Иитиэ Большицкай, хамаанда капитана Елена Шадрина сайабылыанньа ыыппыттар.

10 этаптаах эстафетаҕа 4 дьахтар, 6 эр киһи кыттыһыны ыыбыытыйбыт Чурапчы хамаандата үһүс миэстэни ылла.

Волейболга 3 дьахтар, 3 эр киһи оонньоото. Бу көрүнэ эмиэ үһүс буоллубут: Елена Шадрина, Саина Седалищева, Айталина Большицкая, Туйаара Евграфова, Михаил Васильев, Гаврил Карашевский, Павел Александров бэрт тахсыһыахпыт оонньоотулар.

Мохсуо быраабыыта (городки) Иитиэ Большицкай баһылык, Евгения Никитина үһүс буолан иннинги күнүнэ таҕыстыбыт.

Мас тардыһыыларга 60 кг диэри, 70 кг диэри уонна ветераннарга эр дьон күрэхтэстилэр. Манна бииһини дьоммут иккис буоллулар. Ольбулуунган Айгал Седалищев 70 кг диэри киэри да тулуппата. Ветераннарга Дмитрий Хомподоев сипиһилээктик кыттыбыта.

Ыһыыга 1 эр киһи, 1 дьахтар кыттыыллар. Тордус миэстэни ылыыбыт.

Быйыл сайа күрэх быһыллыбыбат суоппардар элбэх көрүнэ күрэхтэһиилэрэ киллэриллибиттэ. Бэйэни билиһиннэрии, массыынаны соһуу, уллаах бөтүөнү ыраахха илдьии, көлүөнэ быраабыыта баалларга. Манна Мугудайтан Никита Рязанскай кыттыбыта.

Хапсаҕайга күрэхтэһиигэ мөлтөхтүк кыттыныбыт, бириистээх миэстэҕэ киирсибэтибит.

Уопсай түмүккэ Амма бастаҕа, Уус-Алдан иккис, Мэҥэ-Хаҥалас үһүс буоллулар. Биһиги бэрт кыралаан хаалан тордус миэстэни ылыыбыт. Орудук хапсаҕайга кэлин тэбиллибиппит, мас тардыһыылыыллар дьахталлары киллэрбэтэхтэрэ оҕуста. Эһиэхэ спартакиада Булуугу ыытыллыахтаах.

Спартакиаданы олус бэрэ тэрийбит Аммаларга махтанан, астына сыныйан кэлибит. Эһиил бириистээх миэстэни ылларга соруксабыт.

Иитиэ БОЛЬНИЦКАЙ.

Суруллубукка эргиллэн

ДЬОНТОН САҤАРЫЛЛАР БУОЛЛУМ БЫҺЫЫЛААХ

Баһыр икки хас биллэр дьонтон оонньуукуо сэмэлэһиим. Эһиил өссө элбиирэ буолуо. Туохтан диэн? Ол маҥныктан.

ххх

Аҥаардас бу сылга киирэн баран ыһах сүөһүлү буоһатыыһы, искусственнай сиэмэлэһиини күүскэ киллэрии түбүлүк 5—6 ыстатыйаны суруйдум, муниэхтэрга эттим-тыынным. Олорго ырыынакка киириэхтэн сүөһүбүт борооната олус көбүнэ, онон сиэмэлэһиинтэ улахан суолта биэриэхэ, аньыр оҕустарыгар иитиини бороодускалаахха, төрүө-ууһа биллибэт сымыыттаах бороодускулары „хаһыас быһыыланан эһиэхэ“, осеменаторлары „хаама сылдьар харчылар“ курдук көрүөхтэ диэн суруйбутаабын. Сүөһү иитиитигэр биир саамай улахан итэҕэспитинэн ыһах төрөөһүнэ (деловой выход) 70—75 бырыһыантан өнүйбэт, ол аата төрүүр сүөһүбүт түөртэн биирэ кэлтэрыыр, биир кыһарах ыһах сылгалааһы ороскуота кырага 100 тыһ. солк. тэнэһэр диэбитим. Дьиҥэр ити суруйууларга киһи омнуолуурга туох даҕаны суох курдук. Үчүгэйи бэҕэрэр туох куһаҕаннаах буолуой?

Ол эрээри диэн миигин: „Үйбаан Ботуруобус, эн искусственнай сиэмэлэһиини найаа аҕыйаппыт саантан эһиил ыһах бөҕө кыларыыр буолла“,–диэн хомуруйар курдук саҥаралларр. Кэлин саныахха ити эһиги сиэн олохтоох курдук. Тоҕо диэтэххэ искусственнай сиэмэлэһиинтэ улуус, нэһилиэк баһылыктарыттан, тустаах салайааччыларыттан саҕаланан сүөһүлээх хаһаайыннарга тиийэ сиппэ суолта биэрбэппит чинчыйах суол. Биирдэ бырааһынтан: „Хайа, ыһахтарбын сиэмэлэһиитин дуо, эбэтэр хайа оҕус сатыыгай?“,–диэн ыйыппытым. Онуоха киһиим: „Ээ, сиэмэлэтэгэбим. Хайа оҕус сатыыгын билбэппин, онтон гэрүүлэр дии. Биир ыһах кыһараа“,–диэн хоруйдаабыта. Киһи эрэ буолуо дуо, үгүстэр билбэттэр. Барыһы көрөгөр „хайа да оҕус сатыын, төрөөтүн эрэ“ диэн толкуйдаахтыыр. Биир баһылыктан (аатын суруйумуум): „Нэһилиэккэр хас аныыр оҕус баарый?,–диэн ыйыппыттар биһэгэ, ол миэхэ тугэҕэ иккидиэй диэбит: сойуйбут курдук көрөн кэбиспитэ. Биир тыа хаһаайыстыбатын специалиһыгынан эмиэ: „Хас сымыыттаах бороооску аттаммакка хаалла?“,– диэбитэгэр мух-мах барда, биһэгэ эбит.

Сотрутаабыта дойдубар Кытаахаҕа ТХУ сойбуйар начаалынга А. А. Мохначевскай тахсан 3 сайылыкка сылгылыбыта биир даҕаны аныыр оҕустара суох үһү. Биир баарга дэриэбинэҕэ баран хаалбыт. Иэгэн дии! Эһиил хайдах буолаллар? Аҕыйах сылгалааҕыта эмиэ дойдубар ыһахтарын үөскэн биирэ кыһарабыт диэн суруйан турабын. Уопсайынан, туох даҕаны өнүргэнниитэ суох улууспутугар ыһах кыһараһыыта уонна борооната иэкэнниэ улахан итэҕэспит буолар. Ыһахпыт чиэппэрин кыһарга сылдьан туох элбэх бородууксуйатын ылыахпыный? Быйыл ордук Бакалга уонна Мындаҕайга кыһараһын элбэх диэн истэбин. Биир устун үүнүүт соҕотуоннаһын быһаана ол даҕаны иһин 85 эрэ бырыһыан туолан истэҕэ.

Иитиэртэн туох түмүгү оноруохха?

Ордук нэһилиэк баһылыктара уонна тыа хаһаайыстыбатын специалистара саамай улахан болҕомтону ыһаҕы буоһатыыга уонна борооната туһсуутугар ууруохтаахтар. Ол иннигэр искусственнай сиэмэлэһиини күүскэ тэрийиэхтээхтэр. Олорго нэһилиэгэн комо онохтуллуохтаах. Дьиҥэр бу икки проблеманы быһаарыахха дылы сүрүннээ бүтэр эҕэ. Ыһахтарбытын сиэмэлээн эбэтэр үчүгэй борооната оҕустарыттан саптаран 100 бырыһыан кэриэтэ төрөттэхпүтүнэ дылы быһаарыллар. Холобур, Толойгор, урукуга аатырбыт ыанньыксыт В. М. Захаров 13 ыһаҕын сылын айы тиэбит комиэр төрөтөр. Кэргэнэ—осеменатор. Биллигин туох даҕаны эбии аһыллыга-суох биирдии ыһаҕыттан орпотунан 16-лыы киилэ курдук үүтү туттара олорор. Барыта киһиттэн, салаллатыттан тутулуктаах.

Сиэмэлэһиин төрө кыайтарбатый? Ол сурун биричиинэтэ „Ээ, биир эмэ оҕус сабар ини“ диэн пайдаланыллыбат, кыһаммат буолуутугар. Ол иһин маҥныктан саҥа киирэллэр. Аан дойду барыта сиэмэлэһиинтэ киирбитэ үйэ буолла. Биһиги буолаҕыбыт бэччэҥнэтэ диэри сүппүлүэн аньыр бороскуларыттан дьыалаҕы быһаарталаан олорбут. Ол иһин иккиттэн биирин талыахха. Наар сиэмэлэһиинтэн эбэтэр оҕуһунан барыахха. Нэһилиэккэ аньыр оҕус суох буоллаҕыбыт барыта хамсаа түһүө этибит. Эбэтэр, ордук кырыы нэһилиэктэргэ, наар оҕуһунан барыахха. Биир 200 ыһахтаах нэһилиэккэ 5—6 үчүгэй аньыр оҕустары бул даҕаны кырага 90 бырыһыан торуобу ыларыҥ чуолкай. Бу курдук „бэҕэр оҕус сабар ини“ дии сырыттахпытына төрүт онуйуохтүт суохха.

Түмүктэр өссө төгүл хатыламмыбын. Саамай улахан болҕомтону ыһаҕы буоһатыыга уонна борооцаны туһсарыыга ууруохха. Онуоха миигин „бу сиэмэлэһиини күөрэгэй“ иитэйдибит диэн сэмэлээн туһа суох буолуоҕа.

Иван ПОНОМАРЕВ.

Сыһыарыыны баспыттан **Алексей СЛЕПЦОВ.**